

ФОРМУВАННЯ НОВІТНІХ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ

Василишин М.В.

Науковий керівник – ст. викл. Василичина Л.М.

Донецький національний технічний університет

Сучасні процеси кардинального перетворення економіки призводять до структурної перебудови базових та пошуку нових форм господарювання, здатних швидко адаптуватися до динамічного середовища, а також виживати в жорстких конкурентних умовах невизначеності, складеності і ризику. Ринкова економіка передбачає велику різноманітність форм територіально-виробничих об'єднань – спільні підприємства, корпорації, концерни, конгломерати, фінансово-промислові групи, холдинги, вертикально-інтегровані комплекси, стратегічні альянси, бізнес-інкубатори, технопарки, промислові вузли, ефективність яких неможливо оцінити однозначно. Насамперед, тому, що зміна організації бізнесу не посилила структурні взаємозв'язки окремих підсистем утворених об'єднань і не вплинула на результати їх фінансово-господарської діяльності.

У зв'язку з цим наріла гостра необхідність створення ефективної територіально-виробничої системи на основі базових галузей промисловості, від яких залежить енергетична і економічна безпека держави.

Невід'ємною частиною економічного потенціалу України є добувна промисловість, в якій більшість підприємств зосереджена в Донецькій області. В структурі реалізованої промислової продукції частка добувної промисловості займає друге місце після металургійної галузі (рис. 1).

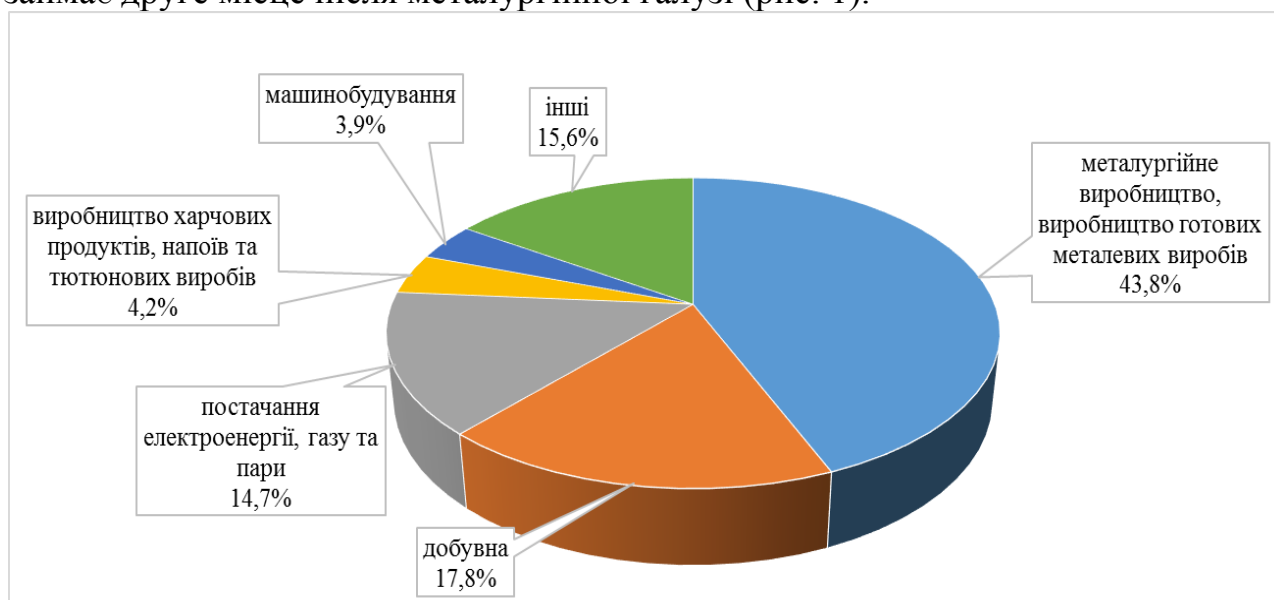

Рисунок 1 – Структура реалізованої промислової продукції Донецької області у 2017 році, % [1]

Починаючи з часів незалежності в Україні проводилися заходи по реформуванню вугледобувної промисловості. З 1993 р. з проблем галузі були розроблені та прийняті на вищих рівнях законодавчої і виконавчої влади спеціальні програми, але усі вони через великий дефіцит коштів залишилися

нереалізованими. Також це питання не отримало належного відображення в Концепції розвитку вугільної промисловості і Енергетичної стратегії України на період до 2030 р. Основні проблеми вугледобувної промисловості України схематично представлені на рис. 2.

Рисунок 2 – Основні проблеми вугледобувної промисловості України

Однією з головних проблем вугледобувної галузі була неефективна система управління галуззю, яка постійно погіршувалась внаслідок численних необґрунтованих реорганізацій. Так, наприклад, в 2001 р. проведена робота після завершення створення державних холдингових компаній (ДХК), але далі вона була згорнута. У 2002 р. на базі ДХК створені державні підприємства (ДП) по видобутку вугілля, а шахти були позбавлені права юридичної особи. Чергова структурна перебудова в 2004 р. також не дала очікуваних позитивних результатів. Ця проблема загострилася в 2005 р., коли пройшла ліквідація коксівної і енергетичних компаній як зайвих ланок в системі управління галуззю, в результаті із загальної кількості 277 шахт залишилося 161. Іншими

словами, за роки незалежності України у вугільній промисловості спостерігалися трансформації підприємств з форми виробничих об'єднань у форму державної холдингової компанії, а потім – державне підприємство, що функціонує в сучасних умовах. Жодна з цих форм не призвели до очікуваних результатів. Головною причиною неефективного функціонування різних виробничих систем у вугледобувній промисловості є недостатня гнучкість як здатність до мобільної реструктуризації і реформування в стратегічному розвитку регіону. Неприятливий інвестиційний клімат на фоні світової і локальної економічної кризи, відсутність науково обґрунтованої стратегії галузевого розвитку, яка передбачає оптимальний перехід від використання усіх енергоресурсів і спрямована на залучення інвестицій в розвиток промисловості [2].

Дослідження різних форм територіально-виробничої організації господарської діяльності свідчать про те, що найбільш ефективним засобом розвитку економіки визнаний кластерний підхід як механізм об'єднання, в якому закладені технологічні, соціально-економічні і ресурсні (саморозвиток) складові економічного зростання.

В рамках створення кластеру з'являється сучасна організаційна форма консолідації зусиль зацікавлених сторін, спрямованих на досягнення конкурентних переваг в умовах глобалізації економіки. Головною метою формування кластерів є можливість для бізнесу і для регіону розвиватися не за інерцією, а для бізнесу – це реальна можливість забезпечити собі конкурентоспроможність в майбутньому, тобто створювати довгостроковий стратегічний розвиток на 5-10 років і більше. Кластер при цьому виступає одним із способів управління для виживання в умовах жорсткої конкуренції. Слід відмітити, що виробничий кластер передбачає спільність діяльності і її взаємодоповнення, а також розташування компаній поблизу крупних університетів [3].

Перехід до кластерної форми господарювання демонструє наступні приклади. На початку 2019 р. компанія «Донецьксталь», один з найвагоміших інвесторів у добувній галузі України, шахтоуправління «Покровське» і Донецький національний технічний університет (м. Покровськ) підписали меморандум про співпрацю і спільну підготовку кадрів [4]. Крім цього, компанія «Донецьксталь» у квітні 2019 р. відкрила Кадровий центр у м. Покровську, де можливо буде отримати відповіді на будь-які питання, пов'язані з вакансіями, зарплатами, соціальними пакетами та іншими перевагами праці на підприємствах-партнерах «Донецьксталь»: ШУ «Покровське», ЗФ «Свято-Варваринська», «Шахтобудівна компанія», «ШБМУ №1», АП «Укрстрой», «Углепромтранс», «ШБП №3», «Святоїльїнський машзавод» [5].

Вищевказані кроки компанії демонструють поступовий перехід до кардинально нової територіально-виробничої форми господарювання, де на перший план виходять питання соціального характеру, що дозволить розвивати інфраструктуру міста, в якому вони працюють.

Таким чином, сьогодні потрібне формування рухливих форм територіально-виробничих систем, створення умов для оптимального

співіснування всіх учасників, а також облік і узгодження їх інтересів. У цих умовах функціонування новітньої територіально-виробничої форми створить сприятливі умови для розвитку регіонального виробництва, внаслідок чого збільшиться обсяг виробництва продукції, підвищиться ефективність роботи усіх структур, що входять в кластер. Виробництво стане на шлях інноваційного розвитку, а зростання конкурентоспроможності продукції дозволить освоювати нові ринки збуту як на міжрегіональному, національному, так і на міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Соціально-економічні показники 2017 Донецької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/dw_regions/pdf.
2. Фесенко І.А. Особливості сучасного етапу реструктуризації вугільної галузі України // Сталій розвиток економіки. – 2013. – №1. – С. 33-38.
3. Степанов В.Н. Территориально-производственный кластер как интегрированная организационно-экономическая система (теоретико-методологический аспект) // Економічні інновації. – 2010. – Випуск 40. – С. 343-353.
4. Кадровый резерв для угольной отрасли: студентам ДонНТУ будут выплачивать «шахтерские» стипендии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.unian.net/economics/energetics/10465611-kadrovyy-rezerv-dlya-ugolnoy-otrasli-studentam-donntu-budut-vyplachivat-shahterskie-stipendii.html>
5. На Донбассе создают сотни новых рабочих мест для шахтеров [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.segodnya.ua/regions/donetsk/na-donbasse-sozdayut-sotni-novyh-rabochih-mest-dlya-shahterov-1260256.html>.